

Ob stoletnici avstrijskega cesarstva.

Spisal *Ĵ. Dimnik.*

Dan 11. avgusta letos je bil za Avstrijo in vse njene prebivalce vseh narodnosti zopet dan veselja in sreče. Ta dan je minilo sto let, kar je ustanovil tedanji cesar Franc II. cesarsko dostojanstvo avstrijsko ter se postavil za dednega cesarja avstrijske monarhije kot cesar Franc I. Preden o tem dalje razpravljam, mi moji mladi bralci gotovo ne bodo zamerili, če jim povem lepo pripovedko iz življenja cesarja Franca.

Cesar Franc je moral prebiti s Francozi hude vojne. V bitkah pri Aspernu in Vagramu je padlo posebno veliko vojakov. V Ulrihskirhnu, prijaznem trgu na Moravskem polju, je bila glavna bolnica za ponesrečene vojake. Sila v bolnici je prikipela že do vrhunca; manjkalo je namreč ljudi, ki bi stregli ranjenim vojakom; marsikdo bi bil moral v bolečinah in obupnosti umreti, ko bi ljubi Bog v tej veliki sili ne poslal ranjencem rešilnega angela in tolažnika v človeški podobi: bil je župnik Avguštin Gall iz Ulrihskirhna. Noč in dan je hodil okrog bolnikov ali pa klečal poleg njih na tleh. Nobene, še tako velike rane in nobene bolezní se ni ustrašil. V njegovem župnišču je pa dobivala podporo in tolažbo cela kopica ubogih sirot, katerih očetje so padli v vojski.

Ko cesar Franc zve za tega usmiljenega samaritana, ga obišče na njegovem domu. Bilo je peto uro popoldne; v skromnem stanovanju župnikovem je vladala grobna tihota; na naslanjaču je župnik trdno spal; trikrat štiriindvajset ur ni zatísnil očesa. Zdaj vstopi v sobo mož plemenite postave ter postoji pred spečim župnikom. V tem trenutku je nekdo pocukal tujca za suknjo. Ta se ozre ter zapazi poleg sebe šestletnega dečka. Skrbno pravi tujcu: „Ti moraš proč od tod, da ne zbudiš gospoda župnika.“ Medtem so prišle tudi vse druge sirote ter so radovedno ogledovale tujca, ki se je prijazno pogovarjal z njimi. Zdaj se župnik zbudi ter začudeno pogleda plemenitega tujca. „Prosim,“ ga ogovori župnik, „ali vas smem vprašati za vaše ime?“

„Moje ime?“ pravi tujec smehljaje se; „no, imenujem se Franc.“ Župnik stopi bliže in vpraša: „Pa vaš priimek?“ — „Najprvo sem se imenoval Franc II., zdaj se pa imenujem Franc I.“

Gospod župnik ostrmi na te besede, cesar pa nadaljuje: „Ali je to kaj čudnega, če pride cesar avstrijski k možu, ki skrbi za njegove uboge vojake in njih zapuščene sirote? Ali je to kaj čudnega, če pridem sem, da se zahvalim možu, ki sem mu dolžan toliko hvale?“

Te besede je govoril cesar Franc s prirojeno mu ljubeznivostjo, nad katero je bil župnik ginjen do solz. Ponižno se prikloni in pravi: „Vaše Veličanstvo, ta milost, to ponižanje!“ — „Oh!“ mu naglo seže dobri vladar v besedo, „imenujte mi še kaj tako blagih mož kakor ste vi v mojem cesarstvu in poiskati jih hočem v ubožnih, s slamo pokritih kočah, v podzemeljskih stanovanjih in v najvišjih nadstropjih.“

In res je, da bi se prepričal o stanju svojih dežel in podložnikov, potoval cesar Franc od kraja do kraja, bival med svojimi podložniki ter se posvetoval z njimi prav po očetovski ter je navzlic hudim vojnám, ki jih je imel s Francozi, jako skrbel za notranji blagor svojih dežel in narodov. Uredil je pravosodje ter obračal veliko pozornost na javno šolstvo. Pomnožil je ljudske šole in gimnazije ter ustanovil prve realke. Ljubljana, Celje, Gorica in druga mesta so dobila svoje gimnazije. Za njegovega vladanja so pospeševali kmetijstvo, (osuševanje barja), zavarovalnice zoper ogenj, hranilnice in posojilnice. Tudi kranjska hranilnica je bila ustanovljena tačas. Podpirali so obrtnost, osnavljali tvornice in gradili ceste. V tistem času so se jele razvijati tudi železnice in parobrodi.

Zaradi teh zaslug in pa posebno še, ker je ustanovil cesarsko dostojanstvo avstrijsko ter s tem rešil Avstrijo vesoljne monarhije Napoleonove, mora imeti cesarja Franca I. vsak Avstrijec v blagem spominu. Umril je l. 1835.

Do 11. avgusta 1804. leta smo imeli sicer „hišo avstrijsko“, a ni pa bilo še avstrijske države. Pragmatična sankcija, ki je še danes naš najvažnejši državni temeljni zakon, govori sicer o dednih kraljevstvih in deželah, ne omenja pa niti z eno besedo avstrijske države ali avstrijskih narodov. V istini Avstrijci v istih časih nismo imeli pravzaprav nobene prave domovine, ampak bili smo le člani rahlo združene skupine dežel, ki jih je vladal knez bogatega naslova, kralj ogrski, češki itd. Cesarski naslov je pa imel ta knez od nemške državne krone, ki pa ni bila dedna. Ko se je pa staro nemško cesarstvo razpršilo v valovih francoske revolucijske dobe, in se je dal Napoleon kronati za dednega cesarja francoskega, je prišel zaraditega cesarski naslov avstrijskih vladarjev v nevarnost; to tembolj, ker je Napoleon vedno prežal po avstrijskih deželah. Prav ta vzrok je napolnil modrega in skrbnega cesarja Franca II., da je ustanovil cesarsko dostojanstvo avstrijsko ter se postavil za dednega cesarja avstrijske monarhije kot Franc I. (11. avgusta 1804. l.). In prav s tem modrim činom je rešil Avstrijo vesoljne monarhije Napoleonove.

Dedno cesarstvo avstrijsko uživa danes zaradi nesmrtnih zaslug cesarja Franca Jožefa I. po širnem svetu največjo veljavo in največji ugled. Pa tudi vsi avstrijski narodi se klanjamo ob stoletnici avstrijskega dednega cesarstva svojemu modremu vladarju in gospodarju Francu Jožefu I. z največjo vdanostjo, ljubeznijo in hvaležnostjo, združeno z gorečo prošnjo do vladarja vseh vladarjev:

„Bog ohrani, Bog obvari
nam cesarja, Avstrijo!“

Brata.

Igra v dveh dejanjih. Spisal *Dečmanov Vinko*.

Osebe:

Matija Kolšek, kmet
Fran Kolar, pisar v pokouju
Jakob Svetel, kmet, vdovec

Martin
Janez } njega otroka.

Prvo dejanje.

Hiša. Pred hišo klop; na nji sedita Martin in Janez.

I. prizor.

Martin. Janez.

Martin. Janez, izpreobrni se!

Janez. Kaj zopet blebečeš? Tiho bodi!

Martin. Ne pijančuj! Mnogo jih je že spravila pijanost v ubošstvo, in kaj bova potem, če pridemo v ubošstvo in nesrečo? — Zavržena bova od vseh ljudi!

Janez. Kaj meni zato! Živim samo enkrat in takrat naj živim, kakor se spodobi človeku.

Martin. Janez, ti si strasten človek. Oba bova najbrže nekoč nesrečna, in tedaj se boš kesal, da si pijančeval in kled boš svojega poštenega očeta in ga sramotil pred vsem svetom.

Janez. Kaj me briga oče? Prepustil mi je gospodarstvo in sedaj nima ničesar govoriti.

Martin. Oh, ubogi oče! Varal se je! Misлил je, da ima dobrega naslednika, ki bo dvignil hišo; a sedaj se še to podira, kar je oče pridobil z žuljavo roko.

Janez. Še danes grem k sosedu in ga vprašam, če kupi mojo kravo. Za 140 kron mu jo dam, za nič več in nič manj!